

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นหลักในการกำหนดประเด็นคำถามในเครื่องมือรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และอภิปรายผลการศึกษา ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับบทบาท
2. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล
3. แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาท

1.1 ความหมายของบทบาท

ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2531:4)ได้ให้ความหมายของคำว่า บทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ ที่ได้กำหนดไว้

ณรงค์ เส็งประชา (2530:8) ให้ความหมายไว้ว่า บทบาท คือพฤติกรรมที่ปฏิบัติ ตามสถานภาพ บทบาทเป็นพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวังให้บุคคลกระทำ

ชวอน พลตรี (2530:10) กล่าวว่า บทบาท คือแบบแผนพฤติกรรมอันเกี่ยวเนื่องกับ สถานภาพ หรือตำแหน่งทางสังคม บทบาท เป็นการเคลื่อนไหวของสถานภาพ หรือหน้าที่ตาม สถานภาพ

สุชา จันท์เอม และสุรางค์ จันท์เอม (2520:21) ได้อธิบายถึงความหมายของ บทบาทไว้ว่า บทบาทมีความหมายใกล้เคียงกับสถานภาพมาก บทบาทเป็นสิ่งที่บุคคลในสถานภาพ ต่าง ๆ พึงกระทำนั่นเอง นั่นคือเมื่อสังคมกำหนดสิทธิหน้าที่ในสถานภาพต่าง ๆ ไว้เรียบร้อยแล้ว บุคคลที่มีสถานภาพนั้น ๆ จะต้องประพฤติหรือปฏิบัติตามหน้าที่ที่กำหนดไว้

สมพงษ์ เกษมสิน(2521:19) ได้อธิบายถึงสถานภาพและบทบาทของสังคมว่า การ ที่ปัจเจกชน มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ ต่างก็มีพฤติกรรมแตกต่างกัน ไป สิ่งสำคัญประการหนึ่งที่เป็นเครื่องกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกให้แตกต่างกัน คือสิทธิและ

หน้าที่ของแต่ละคนในกลุ่ม หรือกล่าวไว้ว่า สิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของสมาชิกให้แตกต่างกัน คือ สถานภาพและบทบาทของตำแหน่งนั้น ตำแหน่งเป็นเครื่องกำหนดบทบาทและบุคคลเดียวกัน สามารถแสดงได้หลายบทบาท ขึ้นอยู่กับตำแหน่งที่มีอยู่

ไพบูลย์ ช่างเรียน (2516:16) ได้อธิบายความหมายของคำว่าบทบาท ไว้ว่าบทบาท โดยทั่วไปจะพิจารณาได้สองนัยคือ นัยแรกพิจารณาโครงสร้างสังคมที่มีชื่อเสียงแตกต่างกันไป ซึ่งแสดงคุณลักษณะและกิจกรรมของบุคคลที่ครองตำแหน่งนั้น และอีกนัยหนึ่งพิจารณาในด้านการแสดงบทบาทหรือปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บทบาทเป็นวิธีแสดงพฤติกรรมของบุคคลว่าจะปฏิบัติอย่างไรหรือคาดหวังว่าบุคคลอื่นจะปฏิบัติต่อตนอย่างไร บทบาทของบุคคลจึงแตกต่างกันออกไป ตามลักษณะสถานภาพ อุปนิสัย ความคิด ความรู้ ความสามารถ มวลเหตุจูงใจ การอบรม ความพอใจ จึงสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทมีประจำอยู่ทุกสถานภาพของบุคคล
2. วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมเป็นสิ่งจำเป็นในการกำหนดบทบาท
3. การที่บุคคลจะทราบบทบาทได้ต้องทราบสังคมประกิต
4. บทบาทจริงที่บุคคลแสดงนั้น ไม่แน่นอนเสมอไปว่าจะเหมือนกับบทบาทที่คาดหวังหรือที่ควรจะเป็น เพราะบทบาทที่เป็นจริงนั้นเป็นผลแห่งปฏิกริยาแห่งบุคลิกภาพของบุคคลที่ครองสถานภาพของบุคคลที่มีมาร่วมในพฤติกรรมและสิ่งกระตุ้นต่าง ๆ ที่มีในเวลาและสถานที่ซึ่งมีการแสดงบทบาทนั้น

กรมส่งเสริมการเกษตร (2538:14) ให้ความหมายของบทบาท หมายถึง ทำตาม บทบาทหรือพฤติกรรมของบุคคลที่ถูกผู้อื่นคาดหวังว่าจะต้องแสดงออกให้สอดคล้องกับตำแหน่งหน้าที่การงานที่บุคคลผู้นั้นดำรงอยู่ ซึ่งบทบาทนั้นเป็นเรื่องที่คนอื่นคิด คนอื่นหวังที่จะให้บุคคลแต่ละคนแสดงการกระทำอะไรออกมาให้สมฐานะหรือตำแหน่งหน้าที่ของบุคคลนั้น ซึ่งหากไม่แสดงออกก็จะถือว่า กระทำการไม่สมบทบาท โดยปกติจะไม่ถือเป็นข้อผูกพันที่จะต้องกระทำ เหมือนความหมายของหน้าที่ หรือผูกพันกับความรู้สึกด้านจิตใจเหมือนความหมายของความรับผิดชอบ แต่หากกระทำได้จะช่วยส่งเสริมสมรรถภาพและฐานะของบุคคลนั้นมากยิ่งขึ้น

หน้าที่ หมายถึง กิจที่ควรกระทำ กิจที่ต้องกระทำ หรือภารกิจที่กำหนดไว้โดยตำแหน่งที่บุคคลดำรงอยู่ในขณะนั้น โดยปกติหน้าที่จะเป็นข้อปฏิบัติที่กำหนดไว้ล่วงหน้าชัดเจน สำหรับตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง หรือกลุ่มตำแหน่งกลุ่มบุคคลใด ส่วนใหญ่เป็นลายลักษณ์อักษรซึ่งอาจเห็นได้ในรูปของ กฎ ระเบียบ คำสั่ง เมื่อกำหนดหน้าที่ขึ้นแล้วผู้ที่ได้รับมอบหมายก็ต้องกระทำตามข้อกำหนดนั้น หากละเลยก็จะเป็นความผิด หรือความบกพร่องตามแต่ที่กำหนด

ความรับผิดชอบ หมายถึงการยอมรับตามผลดีหรือไม่ดี ในกิจกรรมที่ได้กระทำไป หรือความผูกพันของบุคคลที่ต้องการให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี จะเห็นว่า ความรับผิดชอบเป็นเรื่องของจิตใจ เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเอง โดยไม่มีผู้ใดบังคับ เป็นมโนธรรมที่มีต่องานในหน้าที่ โดยพร้อมที่จะรับผิดชอบต่อผลสุดท้ายที่จะเกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นอย่างไ

สรุปบทบาท หมายถึง การทำหน้าที่ตามพฤติกรรมที่สังคมกำหนดและคาดหวัง ให้กระทำในตำแหน่งตามสถานภาพของบุคคลโดยปกติจะไม่ถือเป็นข้อผูกพันที่จะต้องกระทำ เหมือนหน้าที่แต่หากกระทำได้จะช่วยเสริมสมรรถภาพและฐานะของบุคคลนั้นมากขึ้น

1.2 ประเภทของบทบาท

ทิตยา สุวรรณชญ (2517:15) แบ่งบทบาทออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. บทบาทที่ควรจะเป็น หรือบทบาทตามอุดมคติ เป็น บทบาทที่มีการกำหนด สิทธิและหน้าที่ของตำแหน่งทางสังคม

2. บทบาทที่แสดงออกจริง เป็นบทบาทของสถานภาพแสดงจริงซึ่งอาจเป็น บทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็น บทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจจะเป็นบทบาทตามที่สังคม คาดหวังและตนเองคาดหวัง

3. บทบาทตามความคาดหวัง เป็นบทบาทที่ต้องแสดงความคาดหวัง ในขณะที่ เดียวกันเจ้าของหรือสถานภาพนั้น ก็สามารถจะรับรู้ว่าตนเองมีบทบาทอย่างไร และสามารถ คาดหวังตัวเองว่า ควรแสดงพฤติกรรมอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเหมาะสมตามที่สังคมคาดหวัง และตนเองคาดหวัง

ไวรัส เจียมบรรจง(2523:17) ได้อธิบายถึงบทบาท ตามตำแหน่งว่าโดยทั่วไปคน จะมีตำแหน่งในสังคมอย่างน้อยที่สุด 5 ตำแหน่ง บทบาทตามตำแหน่งจึงมีหลายบทบาท คือ

1. บทบาทตามเพศและบทบาทตามวัยบทบาทเหล่านี้ จะมีอิทธิพลต่อ พฤติกรรมของทุกคน ทุกขณะตลอดชีวิต เช่น บทบาทของผู้ชาย บทบาทของผู้หญิง บทบาทของ เด็ก และบทบาทของผู้ใหญ่ เป็นต้น

2. บทบาทของอาชีพ บทบาทเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างอิสระ มากกว่าบทบาทอื่น ๆ เช่น บทบาทของคนขายของ บทบาทของนักส่งเสริม บทบาทของครู เป็นต้น

3. บทบาททางเกียรติยศ เช่น บทบาทของผู้นำ บทบาทของหัวหน้า บทบาท ของประชาชน บทบาทของคนรับใช้ บทบาทของลูกน้อง เป็นต้น

4. บทบาททางครอบครัว ได้แก่บทบาทของพ่อแม่ลูก

5. บทบาทในกลุ่มเพื่อน หรือกลุ่มที่มีความสนใจคล้าย ๆ กัน ได้แก่ บทบาท ของสมาชิกในกลุ่มหรือชมรมต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 บทบาทที่ปฏิบัติจริงและบทบาทที่คาดหวัง

สงวน สิทธิเลิศอรุณ และคณะ(2522:20) อธิบายว่า ตำแหน่งเป็นผลรวมของสิทธิและหน้าที่ เพราะตำแหน่งก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ และหน้าที่ก่อให้เกิดบทบาท ฉะนั้น บทบาทเป็นผลรวมของสิทธิและหน้าที่ บุคคลย่อมแสดงบทบาทตามสิทธิและหน้าที่ตามสถานภาพ การแสดงบทบาท แบ่งออกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. บทบาทตามความคาดหวัง (expected role) เป็นบทบาทที่ต้องแสดงตามความคาดหวังของคนอื่น
2. บทบาทตามลักษณะการรับรู้(perceived role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานภาพรับรู้ตนเองว่า ตนควรมีบทบาทอย่างไร
3. บทบาทที่แสดงจริง (actual role) เป็นบทบาทที่เจ้าของสถานการณ์แสดงจริง ซึ่งจะเป็นบทบาทที่สังคมคาดหวัง หรือเป็นบทบาทที่ตนเองคาดหวัง หรืออาจจะไม่เป็นบทบาทตามที่สังคม หรือ ตนเองคาดหวังก็ได้

1.4 บทบาทหน้าที่ของศูนย์บริการฯ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546:12) ระบุว่า กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กำหนดให้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีลักษณะการดำเนินงานเป็นดังนี้

1. เป็นศูนย์ข้อมูลการเกษตรของชุมชน ได้แก่ ข้อมูลทางกายภาพ ข้อมูลการเกษตร ข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม และอื่น ๆ
2. เป็นศูนย์กลางในการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ได้แก่
 - 2.1 มีจุดสาธิตในการเรียนรู้ของชุมชน
 - 2.2 มีวิทยากรเกษตรกรเป็นผู้ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกันตลอดจน
 - 2.3 มีส่วนราชการต่าง ๆ เข้าถ่ายทอดความรู้
3. เป็นศูนย์บริการเกษตรกร โดยเกษตรกรสามารถมาขอรับบริการการเกษตรด้านต่าง ๆ ผ่านศูนย์ฯนี้
4. เป็นเวทีชาวบ้านเพื่อวางแผนพัฒนา โดยการสร้างเวทีชาวบ้าน เพื่อให้มีการวิเคราะห์ปัญหา และหาศักยภาพของชุมชนพร้อมก็นำเสนอแผนเพื่อขอรับการสนับสนุนจากองค์กรท้องถิ่น หรือส่วนราชการต่าง ๆ เป็นต้น
5. เป็นเวทีบูรณาการของส่วนราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาปฏิบัติงานร่วมกันตามแผน

1.5 บทบาทหน้าที่คณะกรรมการศูนย์บริการ

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546:12) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ไว้ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการศูนย์

1.1 กำหนดแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบล ซึ่งประกอบด้วย แผนถ่ายทอดเทคโนโลยี แผนการลงทุนทางธุรกิจและแผนพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

1.2 จัดการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯทุกเดือน พิจารณากิจกรรม/โครงการ การวางแผนการปฏิบัติงานและการติดตามผล

1.3 กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผนพัฒนา
ด้านการเกษตร

1.4 วางแผนปฏิบัติงานของศูนย์ร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน
พื้นที่

1.5 ประสานงานจัดหางบประมาณและบริหารจัดการเงินทุนของศูนย์
(ในกรณีที่มีเงินทุน)

1.6 สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนใน
พื้นที่ในการดำเนินกิจกรรม

2. ด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร

2.1 จัดทำข้อมูลประจำตำบล ได้แก่ การสำรวจและรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกษตรกรให้ข้อมูลที่ต้องกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับเจ้าหน้าที่รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของตำบล สรุปผลข้อมูลและบริการข้อมูลแก่เกษตรกรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 จัดการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การหาความต้องการด้านฝึกอบรม ดูงาน ฝึกงานหรือการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร คัดเลือกและพัฒนาจุดสาธิตและวิทยากรเกษตรกร จัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ เช่น การฝึกอบรม ดูงาน แปลงสาธิตฯลฯ

2.3 สนับสนุนการจัดทำวิสาหกิจชุมชน(ร่วมกันผลิตรวมกันจำหน่าย)

2.4 ด้านการเตือนภัย ได้แก่ การแจ้งข่าวเตือนภัยให้แก่ชุมชน ให้เฝ้าระวังและแจ้งข่าวให้สำนักงานเกษตรอำเภอในพื้นที่ที่รับผิดชอบทราบเหตุผิดปกติหรือภัยธรรมชาติ ภัยศัตรูพืช สัตว์ ประมงและภัยเศรษฐกิจอื่น ๆ

2.5 การรับรองรายงานต่าง ๆ เช่น ตรวจสอบความถูกต้องของผู้ประสบภัยสำรวจข้าวนาปีนาปรัง และข้อมูลการเกษตรอื่น ๆ

2.6 สนับสนุนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทั้งด้านกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มแปรรูป
เครือข่ายการตลาด หรือองค์กรในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

3. ด้านประชาสัมพันธ์

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทุกกิจกรรมของศูนย์ให้ประชาชนรับทราบ และเข้า
ร่วมกิจกรรม เช่น ทางหอกระจายข่าว นิทรรศการ จัดกิจกรรม สื่อมวลชน ฯลฯ

2. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

2.1 ความเป็นมาของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

กรมส่งเสริมการเกษตร (2546:8) ระบุว่า ภายใต้แผนว นโยบายพื้นฐานแห่งรัฐที่
จะต้องส่งเสริมการรวมตัวของเกษตรกรเพื่อวางแผนพัฒนาการเกษตรภายใต้หลักการที่ประชาชนมี
ส่วนร่วมคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจในการกำหนดแผนการพัฒนาพื้นที่ด้วยตนเอง เพื่อตอบสนอง
ต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึง ได้จัดตั้ง
ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางให้เกษตรกรได้เข้า
มามีส่วนร่วมคิด วิเคราะห์ วางแผนและบริหารจัดการแผนด้วยตนเอง โดยกระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์จะทำหน้าที่ในการสนับสนุนด้านการบริการ และถ่ายทอดเทคโนโลยีทั้งด้านพืช ปศุสัตว์
ประมง รวมทั้งการให้ข้อมูลข่าวสารการเกษตรที่สำคัญแก่เกษตรกรในลักษณะบูรณาการ ณ จุด
เดียว คือ ที่ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2542:10) กล่าวว่า การพัฒนางานด้านการเกษตร
ในอดีตที่ผ่านมาขาดความต่อเนื่อง ขาดความเชื่อมโยงในการบริหารและการจัดการ เช่น การ
สนับสนุนปัจจัยการผลิตไปสู่เกษตรกร ยังไม่สามารถทำได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากข้อจำกัดของ
งบประมาณ นอกจากนี้กิจกรรม/โครงการที่จัดลงพื้นที่ก็ดำเนินการไม่เป็นระบบ โดยเฉพาะแต่ละ
กรมก็จัดกิจกรรมและงบประมาณในส่วนที่รับผิดชอบลงพื้นที่ ทำให้เกิดการพัฒนาเป็นเรื่อง ๆ และ
ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของเกษตรกรได้ทั้งหมด แนวทางในการแก้ไขปัญหา จึง
จำเป็นต้องสร้างรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้โดยพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ให้เป็นศูนย์รวมในการรับ
และถ่ายทอดเทคโนโลยีทุก ๆ ด้านแบบเบ็ดเสร็จ(One Stop Service) ในปี พ.ศ. 2542 ได้ริเริ่มให้มี
โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร โดยมีหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์
เข้ามาร่วมดำเนินงานในลักษณะบูรณาการพร้อมทั้งให้จัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี
การเกษตรประจำตำบลและมอบหมายให้กรมส่งเสริมการเกษตร เป็นหน่วยงานหลักในการ
ดำเนินงาน มีการระดมความรู้ไปปฏิบัติและสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือน ซึ่งสามารถลดปัญหาการ

ซ้ำซ้อนในการทำงานของภาคราชการลดความจำเป็นในการแจกจ่ายปัจจัยการผลิตแก่เกษตรกร และเป็นการปรับปรุงระบบการส่งเสริมการเกษตรให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ การดำเนินงาน โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร เป็นการดำเนินงานที่มุ่งเน้นเพื่อความอยู่รอดอย่างเป็นประ โยชน์ และอย่างมีเกียรติภูมิของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อันเนื่องมาจากสาเหตุ 4 ประการ คือ

1. การแก้ไขบทบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งในบทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ ต้องการให้ส่วนท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง เช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล บทบาทของข้าราชการส่วนภูมิภาคจะลดลง ดังนั้นส่วนราชการจึงจำเป็นต้องปรับบทบาท เช่น กระทรวงมหาดไทย ต้องมีการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ดังนั้นงานหลักในส่วนภูมิภาคจะอยู่ที่การเกษตร การศึกษา และการสาธารณสุข

2. คณะกรรมการปรับโครงสร้างของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน(ก.พ.) มีแนวโน้มให้ส่วนราชการถ่ายโอนภารกิจของภาครัฐไปยังราชการส่วนท้องถิ่น เช่น กรมชลประทาน การสร้างแหล่งน้ำขนาดเล็กให้ถ่ายโอนสู่ท้องถิ่น ดังนั้น จึงต้องมีการถ่ายโอนภารกิจสู่ท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ

3. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ซึ่งใช้ปัจจุบัน เน้น"คน"เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยมีความเชื่อมโยงงานกับชุมชน ทั้งในด้านการผลิตเทคโนโลยี รายได้ สิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิต ซึ่งแต่เดิม โครงสร้างอำนาจของกระทรวง และกรม จะเป็นแบบแยกส่วนตามบทบาทหน้าที่ในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องทำให้เกิดการพัฒนาให้ได้ในระดับหนึ่ง

4. มาตรการตรวจสอบสินค้าจากประเทศผู้ซื้อ จะต้องพยายามให้มีการตรวจสอบคุณภาพสินค้าตั้งแต่ต้นทางถึงปลายทาง

ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล คือ ศูนย์กลางในการประสานงานถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรสาขาต่างๆในระดับตำบลสู่เกษตรกรคณะกรรมการในระดับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีคณะอนุกรรมการบริหารโครงการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีชนบท ซึ่งมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน และมีผู้แทนจากกรมต่างๆ ร่วมเป็นคณะกรรมการ สำหรับในส่วนภูมิภาคก็มีคณะอนุกรรมการพัฒนาการเกษตรในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด เป็นประธานมีผู้แทนจากส่วนราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัดร่วมเป็นกรรมการ ส่วนในระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ก็มีคณะกรรมการในแต่ละระดับ(กรมส่งเสริมการเกษตร, 2542:7)

คณะทำงาน โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรระดับจังหวัด มีเกษตรจังหวัดเป็นประธาน คณะทำงานประกอบด้วยผู้แทนจากส่วนราชการ ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับจังหวัดร่วมเป็นคณะทำงาน คณะทำงานโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรระดับอำเภอ มีเกษตรอำเภอเป็นประธาน คณะทำงานประกอบด้วยตัวแทนชุมชน ตัวแทนหมู่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อ.บ.ต.) ตัวแทนเกษตรกร วิทยากรเกษตรกร เป็นคณะทำงาน โดยมีเกษตรตำบลในฐานะผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเป็นเลขานุการ

2.2 ประเภทของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ปี พ.ศ. 2542 จำแนกเป็น

ศูนย์นำร่อง ในปี พ.ศ. 2542 จำนวน 82 ศูนย์(76 ศูนย์นำร่องระดับจังหวัดและ 6 ศูนย์นำร่องระดับภาค)โดยใช้ชื่อศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร

ศูนย์ก่อตั้ง โดยทุกจังหวัดดำเนินการจัดตั้งศูนย์ ให้ครบทุกตำบลที่มีการประกอบอาชีพการเกษตร (และมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล) ให้เสร็จตำบลละ 1 ศูนย์ ภายในเดือน กันยายน พ.ศ. 2542 โดยใช้ชื่อศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ภายใต้โครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตร

ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน พ.ศ. 2543 ได้เปลี่ยนชื่อโครงการเพิ่มศักยภาพชุมชนด้านการเกษตรเป็น โครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรชุมชน ดำเนินการจัดตั้งศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล เพื่อเป็นตัวอย่าง และเป็นแม่ข่ายในการเรียนรู้การเกษตรประจำตำบล รวมทั้งสิ้น 7,156 ตำบล ดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร,2545:4)

1. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตำบลนำร่อง(ศูนย์ระดับประเทศ) จำนวน 8 ตำบล สำหรับเป็นตัวอย่างและแม่ข่ายในการเรียนรู้
2. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลหลัก(ศูนย์ระดับจังหวัด) จำนวน 99 ตำบล โดยคัดเลือกจากตำบลที่ผ่านการเตรียมความพร้อมจากโครงการเพิ่มขีดความสามารถในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนตำบลในพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (กปร.)และตำบลอื่น ๆ ที่มีความพร้อม
3. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลขยาย(ศูนย์ระดับอำเภอ) จำนวน 769 ตำบล โดยคัดเลือกตำบลตัวอย่างในระดับอำเภอ ๆ ละ 1 ตำบล

4. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลเตรียมการ (ตำบลที่เหลือทุกตำบล) จำนวน 6,280 ตำบล

2.3 วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งศูนย์

2.3.1 เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการในการพัฒนาการเกษตรที่ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันเกษตรกรและชุมชน มีโอกาสและมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืนด้วยตนเอง และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนในลักษณะบูรณาการ

2.3.2 เพื่อปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงานของส่วนราชการในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในระดับท้องถิ่น เป็นลักษณะบูรณาการ ให้เกิดการบริการเกษตรกรที่จุดเดียว(One Stop Service) โดยผ่านศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

2.3.3 เพื่อศักยภาพของชุมชนในการวางแผนและพัฒนาตนเองในด้านการพัฒนาการเกษตร เสนอแนะให้มีการใช้ประโยชน์จากงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาการเกษตร รวมทั้งส่งเสริมการออมและระดมทุนของชุมชน เพื่อการลงทุนทางธุรกิจ

2.4 องค์ประกอบของศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

2.4.1 **ที่ทำการศูนย์** จัดตั้งขึ้นเป็นเพียงศูนย์กลางของชุมชน มิใช่จัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ จึงใช้อาคารสถานที่ที่มีอยู่แล้วในชุมชน ปกติจะขอใช้สถานที่ของ อบต. เป็นหลัก ซึ่งจะเป็นที่รวบรวม นำเสนอและบริการข้อมูลตลอดจนใช้เป็นที่พักผ่อน จัดเวทีชาวบ้านฝึกอบรม ถ่ายทอดความรู้เป็นต้น ส่วนที่เป็นสำนักงาน เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการและเป็นแหล่งเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร วิทยากรด้านการเกษตรประจำตำบล และเป็นสถานที่ทำงานของผู้อำนวยการศูนย์ โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นผู้อำนวยการศูนย์ในสำนักงานดังกล่าวมีสิ่งอำนวยความสะดวกและข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่

1) **สถานที่ตั้งสำนักงานศูนย์** โดยพิจารณาสถานที่ที่มีความยั่งยืนติดต่อได้สะดวก ส่วนใหญ่จะตั้งที่บริเวณที่ทำกรองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) เป็นศูนย์กลางในการบริหารจัดการ โครงการ อาจมีสถานที่สำหรับประชุม หรือที่ทำงานสำหรับผู้อำนวยการศูนย์ หรือเกษตรกรผู้รับผิดชอบส่งเสริมการเกษตรประจำตำบล ถ้าสถานที่บริเวณที่ทำกรองค์การบริหารส่วนตำบลไม่สะดวก ก็อาจพิจารณาสถานที่อื่นที่เหมาะสมและสะดวกต่อการติดต่อของเกษตรกรหรือชุมชนได้

2) **วัสดุอุปกรณ์** ได้แก่ป้ายชื่อศูนย์(เครื่องหมายสัญลักษณ์และขนาดของป้ายออกแบบจากส่วนกลาง) โต๊ะ เก้าอี้ ที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ เครื่องเขียนแบบพิมพ์ กระดาษและบอร์ด

2.4.2 ข้อมูลการเกษตรของตำบล ได้แก่ ข้อมูลชุดดิน ข้อมูลด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง ข้อมูลต้นทุนการปลูกพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล ปริมาณน้ำฝน แหล่งน้ำชลประทาน ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านกายภาพ

(1) แผนที่ ประกอบด้วย แผนที่แสดงขอบเขตและรายละเอียดของตำบล แผนที่แสดงจุดสาธิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี แผนที่ประเภทการใช้ที่ดิน แผนที่ชุดดิน แผนที่แสดงความเหมาะสมสำหรับพืชที่สำคัญ แผนที่แสดงแหล่งน้ำ แผนที่แสดงบริเวณที่เคยเกิดน้ำท่วมหรือฝนแล้งเป็นประจำ และแผนที่ภูมิประเทศโดยจัดทำเป็นบอร์ค และเอกสารเก็บไว้ในแฟ้ม

(2) ลักษณะภูมิประเทศ ของพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่ของเกษตรกร โดยจัดแสดงเป็นลักษณะแฟ้มข้อมูล

(3) ข้อมูลเกี่ยวกับดิน ประกอบด้วย คุณลักษณะของเนื้อดิน คุณสมบัติของดิน ระบบฐานข้อมูลดิน และการใช้ประโยชน์ จัดเก็บในแฟ้มข้อมูล

(4) สถิติน้ำฝน โดยจัดทำเป็นบอร์คแสดงสถิติน้ำฝน

(5) แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรในตำบล โดยบอกถึง จำนวน/ขนาด/ปริมาณและการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ

(6) สถิติการเกิดภัยธรรมชาติ(น้ำท่วม/ฝนแล้ง) โดยจัดเป็นบอร์คสถิติ

(7) การปลูกพืชฤดูแล้ง

(8) แปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์

2) ด้านเศรษฐกิจ

(1) การปลูกพืชสำคัญชนิดต่าง ๆ ของตำบล บอกถึงจำนวนผู้ปลูก พื้นที่ปลูก ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ โดยจัดแสดงไว้เป็นบอร์คและแฟ้มข้อมูล

(2) การเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญชนิดต่าง ๆ ของตำบล บอกถึงจำนวนผู้เลี้ยง ชนิด จำนวนสัตว์ที่เลี้ยง โดยจัดเป็นบอร์คและแฟ้มข้อมูล

(3) การตลาด(วิธีการตลาด) จัดทำข้อมูลวิธีการตลาดของพืชที่สำคัญในตำบล ราคาผลผลิตทั้งในอดีตและในปัจจุบัน ราคาปัจจัยการผลิต ทั้งตลาดกลาง ตลาดท้องถิ่น จัดแสดงเป็นบอร์คและแฟ้มข้อมูล

(4) หนี้สิน จำนวนครัวเรือนเกษตรกรที่มีหนี้สินจำนวนหนี้สินและแหล่งสินเชื่อของครัวเรือนเกษตรกร จัดทำเป็นแฟ้มข้อมูล

3) ด้านสังคม

- (1) จัดทำอर्डแผนภูมิคณะกรรมการบริหารศูนย์
- (2) ข้อมูลการปกครองของตำบล หมู่บ้าน
- (3) ทะเบียนครัวเรือนเกษตรกร การถือครองที่ดิน การใช้ที่ดิน การศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเกษตรกร และจำนวนแรงงานในครัวเรือนเกษตรกร
- (4) การประกอบอาชีพ รายได้หลักของครัวเรือนเกษตรกร
- (5) สถาบันเกษตรกรในตำบล และจำนวนสมาชิก
- (6) จำนวนโรงสีข้าว/โรงงานแปรรูปผลผลิต ศูนย์รวบรวมผลผลิตในตำบล

4) ด้านเทคโนโลยี

- (1) เทคโนโลยีที่เกษตรกรใช้ปฏิบัติ ด้านการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง การใช้เครื่องจักรกลการเกษตร
- (2) ภูมิปัญญาชาวบ้าน
- (3) ข้อมูลวิชาการเกี่ยวกับการเกษตรด้านต่าง ๆ
- (4) เทคโนโลยีที่เกษตรกรต้องการ ด้านพืช ปศุสัตว์และประมง
- 5) ความต้องการของเกษตรกร ในการให้หน่วยงานของรัฐช่วยเหลือ สนับสนุน จัดหา หรือให้บริการการเกษตร(มิใช่การให้เปล่า)

6) ปัญหาในการทำการเกษตรและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ในด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และประมง

นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคให้บริการต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการประกอบอาชีพการเกษตร ได้แก่ เครื่องมือตรวจวิเคราะห์ดินอย่างง่าย เทคโนโลยีหรือความรู้ด้านการเกษตรใหม่ ๆ เช่น นิทรรศการ วิธีการผลิตพืชผลให้ได้คุณภาพ แผนงาน/โครงการที่ได้รับการส่งเสริมในตำบล แผนการปฏิบัติงานของศูนย์ในแต่ละเดือน โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ศูนย์ และโปสเตอร์อื่นๆ ซึ่งกรมต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์จัดทำให้ เอกสารวิชาการเกษตรของกรมต่าง ๆ ตัวอย่างของจริง หรือรูปภาพที่มีคำอธิบายพร้อมคำแนะนำเกี่ยวกับ โรคแมลง ศัตรูพืช หรืออื่น ๆ ตามสภาพปัญหาของพื้นที่ เป็นต้น (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2542:7)

2.4.3 ส่วนที่เป็นจุดสาธิต หรือจุดถ่ายทอดเทคโนโลยี ใช้เป็นสถานที่ถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร โดยมีวิทยากรเกษตรกร (เกษตรกรเจ้าของจุดสาธิต) เป็นผู้นำถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกรทั่วไปที่เข้าไปเรียนรู้ในจุดสาธิต ในการคัดเลือกจุดสาธิตเพื่อใช้เป็นจุดถ่ายทอดความรู้นั้น จะต้องสัมพันธ์กับความต้องการของเกษตรกรในตำบล ไม่ควรมองแต่เรื่องการใช้

เทคโนโลยีอย่างเดี่ยวแต่ควรมององรวมไปถึงการจัดการอื่น ๆ ด้วยผู้มารับรู้จะได้รับรู้ทั้งระบบ มิใช่รู้เพียงฉาบฉวย และจะเป็นผลดีต่อการขยายงาน มีเครือข่ายผู้ผลิตที่คล้าย ๆ กันภายในตำบล

จุดสาธิตหรือจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเภทที่ดำเนินการ โดยเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการเกษตรต่าง ๆ ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดิน หรืออื่น ๆ โดยพัฒนาให้เป็นจุดถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือจุดสาธิตพร้อมที่จะเป็นแบบอย่างให้แก่กลุ่มเกษตรกรหรือเกษตรกรอื่นนำไปปฏิบัติตาม

2. ประเภทที่จัดทำขึ้นใหม่ตามศักยภาพของพื้นที่และความต้องการของเกษตรกร ทั้งนี้จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร หรือจุดสาธิตสามารถทำได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสาธิตเป็นรายบุคคล รายกลุ่ม หรือรายหมู่บ้าน เป็นต้น

ซึ่งจุดสาธิตจะเป็นแหล่งกระบวนการเรียนรู้ภายใต้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งทางราชการมุ่งหวังจะให้เจ้าของจุดสาธิต เป็นครูสอนเกษตรกรที่เข้ามาศึกษาดูงาน จึงได้มีการอบรมขบวนการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เป็นเจ้าของจุดสาธิต ซึ่งเรียกว่าวิทยากรเกษตรกร โดยมีบทบาทดังนี้

1. ให้คำปรึกษาด้านการประกอบอาชีพการเกษตรในตำบล
2. เป็นผู้นำการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรรายอื่น
3. ร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในการถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร ซึ่งจะมีการพัฒนาวิทยากรเกษตรกรเหล่านี้ ให้เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ที่ดีอีกทางหนึ่ง

2.4.4 คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ

ตำบล

ในการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์ให้ปฏิบัติตามคำสั่งคณะกรรมการบริหาร โครงการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีชนบท ที่ 4/2542 ลงวันที่ 23 มีนาคม 2542 ไปก่อน ซึ่งมีองค์ประกอบดังนี้ (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2545:4) ประกอบด้วย

1. เกษตรอำเภอ	ประธาน
2. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล	คณะทำงาน
3. กรรมการหมู่บ้าน	คณะทำงาน
4. กรรมการกลุ่มเกษตรกร	คณะทำงาน
5. กรรมการสหกรณ์	คณะทำงาน
6. แกนนำกลุ่มอาชีพ	คณะทำงาน
7. ผู้อำนวยการศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีฯ	คณะทำงานและเลขานุการ

ทั้งนี้หากชุมชนตำบลใดที่มีศักยภาพและที่มีความพร้อมก็สามารถพิจารณาใช้รูปแบบศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลและคณะอนุกรรมการบริหารศูนย์ตามยกร่างระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของชุมชน พ.ศ. 2544 มีองค์ประกอบรวม 14 คนดังนี้

1. ผู้แทนชุมชน	ประธาน
2. ผู้แทนชุมชน 5 คน	อนุกรรมการ
3. ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล	อนุกรรมการ
4. ผู้แทนสำนักงานเกษตรอำเภอ	อนุกรรมการ
5. ผู้แทนสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอ	อนุกรรมการ
6. ผู้แทนสำนักงานปศุสัตว์อำเภอ	อนุกรรมการ
7. ผู้แทนสำนักงานสหกรณ์อำเภอ	อนุกรรมการ
8. ผู้แทนสำนักงานประมงอำเภอ	อนุกรรมการ
9. ปลัดอำเภอ	อนุกรรมการ
10. ผู้อำนวยการศูนย์ฯ	อนุกรรมการและเลขานุการ
(เกษตรตำบลในพื้นที่)

ทั้งนี้ ประธานคณะอนุกรรมการคัดเลือกมาจากผู้แทนชุมชน 6 คน คณะอนุกรรมการบริหารศูนย์ มีหน้าที่ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการศูนย์
 - 1.1 จัดทำข้อตกลงร่วมกันเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการศูนย์
 - 1.2 จัดการประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ฯ ทุกเดือน พิจารณา กิจกรรม/โครงการ การวางแผนการปฏิบัติงาน และการติดตามผล
 - 1.3 กระตุ้นให้ผู้นำชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันวางแผน พัฒนาด้านการเกษตร
 - 1.4 วางแผนการปฏิบัติงานของศูนย์ร่วมกับบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่
 - 1.5 ประสานงานจัดหางบประมาณและบริหารจัดการเงินทุนของศูนย์ (ในกรณีที่มีเงินทุน)
 - 1.6 สนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ อำนวยความสะดวกแก่ ประชาชนในพื้นที่ ในการดำเนินกิจกรรม

2. ด้านการจัดกิจกรรมสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร

2.1 จัดทำข้อมูลประจำตำบล ได้แก่ การสำรวจและรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกษตรกรให้ข้อมูลที่ถูกต้องกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกับเจ้าหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานด้านการเกษตรของตำบล สรุปผลข้อมูลและบริการข้อมูลแก่เกษตรกรและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.2 จัดการถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ การหาความต้องการด้านฝึกอบรม ความรู้ ฝึกงานหรือการแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร คัดเลือกและพัฒนาจุดสาธิตและวิทยากร เกษตรกร จัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ เช่น การฝึกอบรม ความรู้ แปลงสาธิต ฯลฯ

2.3 สนับสนุนการจัดทำวิสาหกิจชุมชน (ร่วมกันผลิตร่วมกันจำหน่าย)

3. ด้านการเตือนภัย ได้แก่ การแจ้งข่าวเตือนภัยให้แก่ชุมชน ให้เฝ้าระวัง และแจ้งข่าวให้สำนักงานเกษตรอำเภอในพื้นที่ที่รับผิดชอบทราบเหตุผิดปกติหรือภัยธรรมชาติ ภัย ศัตรูพืช สัตว์ ประมง และภัยเศรษฐกิจอื่น ๆ

3.1 การรับรองรายงานต่าง ๆ เช่น ตรวจสอบความถูกต้องของ ผู้ประสบภัย สำรวจข้าวนาปี นาปรัง และข้อมูลการเกษตรอื่น ๆ

3.2 สนับสนุนการสร้างและพัฒนาเครือข่ายทั้งด้านกลุ่มผู้ผลิต กลุ่มแปรรูป เครือข่ายการตลาด หรือองค์กรในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง

4. ด้านประชาสัมพันธ์

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทุกกิจกรรมของศูนย์ให้ประชาชนรับทราบ และเข้าร่วมกิจกรรม เช่น ทางหอกระจายข่าว นิทรรศการ จัดกิจกรรม สื่อมวลชน ฯลฯ

2.4.5 ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบประจำตำบล ซึ่งได้รับการแต่งตั้งจากกระทรวง เกษตรและสหกรณ์ มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1) การถ่ายทอดเทคโนโลยี

(1) การจัดทำแผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จากความต้องการของชุมชนรวมทั้งการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอด เทคโนโลยี

(2) ดำเนินการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยเตรียมการก่อนการถ่ายทอด เทคโนโลยี ได้แก่

ก. การจัดทำหลักสูตร การคัดเลือกเกษตรกร จัดทำกำหนดการ จัดเตรียมสถานที่และเอกสาร จัดหางบประมาณ และจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์

ข. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเกษตรกร ประสานงานและอำนวยความสะดวก รวมทั้งการสร้างบรรยากาศและสร้างสัมพันธภาพที่ดีในระหว่างการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ค. การประเมินผลการเรียนรู้ ความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ เกษตรกรได้รับจากการถ่ายทอดเทคโนโลยี เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพของเกษตรกร

(3) รายงานผลที่เกิดขึ้นจากการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการประมวลสรุปผลการเรียนรู้และความพึงพอใจของเกษตรกร ตลอดจนกิจกรรม หรือวิสาหกิจที่เกิดจากการถ่ายทอดเสนอต่อคณะกรรมการบริหารศูนย์ สำนักงานเกษตรอำเภอ และสำนักงานเกษตรจังหวัดและเมื่อสิ้นปีงบประมาณจัดทำรายงานผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีในภาพรวมของศูนย์บริการ

(4) จัดทำทะเบียนประวัติ โดยการรวบรวมข้อมูลรายละเอียดของเกษตรกรผู้ผ่านการถ่ายทอดเทคโนโลยีในแต่ละเรื่อง จัดแยกออกเป็นหมวดหมู่ตามสาขาอาชีพ รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลของวิทยากรที่ถ่ายทอดความรู้ จัดแยกเป็นวิทยากรจากหน่วยงานราชการ และวิทยากรเกษตรกร

2.4.6 แนวทางการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ประจำตำบล เป็นศูนย์กลางในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1) การจัดทำข้อมูลเพื่อหาความต้องการของชุมชน

(1) การจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม

นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา การมีส่วนร่วม ได้ถูกกำหนดให้เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาชนบท อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะได้มีการดำเนินการมาบ้างแล้วก็ตามแต่ก็เป็นดำเนินการในลักษณะโครงการนำร่อง เมื่อสิ้นสุดโครงการก็สิ้นสุดวาระการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขั้นตอนของการศึกษาวิเคราะห์ชุมชนเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างกระบวนการคิด และการตัดสินใจบนพื้นฐานของความเป็นจริง ทำให้แผนพัฒนาต่าง ๆ ไม่สอดคล้องกับศักยภาพและความต้องการของชุมชน ผลที่เกิดขึ้นคือ การขาดจิตสำนึกร่วมในการเป็นเจ้าของทรัพยากรที่ถูกทำลาย และใช้ไปอย่างไม่คำนึงถึงผลเสียหายที่จะเกิดขึ้นในภายหลัง ความไม่เท่าเทียมกันในการได้รับผลประโยชน์ ซึ่งการจัดทำแผนชุมชนและแผนพัฒนาการเกษตรแบบมีส่วนร่วมจะมีส่วนช่วยให้

ก. เกษตรกรและหน่วยงานของรัฐและเอกชนเข้ามาร่วมกัน
ตัดสินใจร่วมกันจัดทำแผนและกำหนดแนวทางการพัฒนาชุมชนเกษตร โดยมีหน่วยงานของภาค
รัฐบาลเข้ามามีส่วนในการวิเคราะห์และจัดทำแผน

ข. จัดทำแผนงาน/โครงการ ให้สอดคล้องกับศักยภาพของ
ชุมชนและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

ค. สร้างจิตสำนึกและความสามารถในการจัดการในเรื่องของ
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ง. พัฒนาความรู้ความสามารถและทักษะในการผลิตและการใช้
ภูมิปัญญาท้องถิ่น

จ. เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกันจากการได้มาร่วมทำกิจกรรมการได้
พูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล และความเห็นร่วมกัน ซึ่งวิธีการนี้จะสามารถสร้างและประสานแนวคิดการ
ทำงานร่วมกันระหว่างเกษตรกรกับเกษตรกร เกษตรกรกับเจ้าหน้าที่และเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วยกัน ได้
อย่างแท้จริงตลอดจนทำให้เกิดการบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม แผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม เป็น
แผนที่เกิดจากชุมชนโดยชุมชน และเพื่อชุมชน บนพื้นฐานของความจำเป็นและความต้องการของ
ชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น การพัฒนาด้านการเกษตร การพัฒนาด้านสังคม
การพัฒนาด้านวัฒนธรรม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ฯลฯ โดยผู้แทนชุมชนจากทุกสาขาอาชีพ
และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ดำเนินการร่วมกันนับตั้งแต่การสำรวจชุมชน การประเมินทรัพยากรและ
ศักยภาพของชุมชน วิเคราะห์ปัญหาสาเหตุ และสร้างความฝันเพื่อนำมากำหนดเป็นแผนชุมชนแบบ
มีส่วนร่วม(กรมส่งเสริมการเกษตร,2543:11)

(2) แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล คือ แผนการดำเนินงาน
ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพและทรัพยากรการเกษตรของศูนย์บริการและถ่ายทอด
เทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ซึ่งเกษตรกร เจ้าหน้าที่ และองค์กรที่เกี่ยวข้องภายในตำบล
ร่วมกันวิเคราะห์และกำหนดโครงการ/กิจกรรม ที่จะดำเนินการตามความต้องการในแผนชุมชน
แบบมีส่วนร่วม ซึ่งแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

ก. แผนการผลิตและการถ่ายทอดเทคโนโลยี

ข. แผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ค. แผนธุรกิจชุมชน

การนำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมของแต่ละหมู่บ้านมาประมวล

จำแนก วิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการพัฒนาอาชีพและทรัพยากร การเกษตรในภาพรวม ของตำบลร่วมกัน(กรมส่งเสริมการเกษตร,2543:12)

(3) เหตุผลที่ต้องทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

เนื่องจากภาครัฐเชื่อมั่นและคาดหวังว่าเกษตรกรจะเป็นผู้คิดเป็น ทำเป็นและพึ่งพาตนเองได้ มีความสามารถในการรวมกลุ่มและสร้างเครือข่ายกลุ่มเพื่อพัฒนาอาชีพ ของตนเองและชุมชน ซึ่งจะทำให้การพัฒนาการประกอบอาชีพด้านการเกษตรของชุมชน มีความ ต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องให้เกษตรกรและชุมชนได้มาร่วมกันคิด วิเคราะห์และตัดสินใจ ทำแผนพัฒนาการเกษตรในแต่ละชุมชนมีมาก ในขณะที่ทรัพยากรและงบประมาณของภาครัฐมี จำกัดจึงจำเป็นต้องมีการจัดทำแผนเพื่อจัดลำดับความสำคัญในการจัดสรรและระดมทรัพยากร ให้แก่ชุมชน ซึ่งเมื่อมีแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแล้ว กรรมการบริหารศูนย์บริการและ ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล จะสามารถนำแผนดังกล่าว ไปดำเนินการหรือเสนอขอ งบประมาณสนับสนุนต่อไป

(4) ผู้จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

คณะทำงานซึ่งจะเป็นคณะผู้จัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับ ตำบลควรประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ได้แก่

ฝ่ายแรก คือ ฝ่ายชุมชน ซึ่งเป็นฝ่ายที่สำคัญที่สุดในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล เพราะเป็นผู้จัดทำแผนชุมชน และยังจะต้องเป็นตัวหลักในการ ดำเนินการตามแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลที่จัดขึ้น โดยผู้แทนของฝ่ายชุมชนควรประกอบด้วย ผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้แทนชุมชน รวมฝ่ายละ 5-10 คน

ฝ่ายที่สอง คือ ตัวแทนสาขาอาชีพในตำบล ซึ่งอาจแบ่งย่อยตาม สาขาการผลิตในแต่ละชุมชน เช่น ผู้แทนสาขาการผลิตพืช ผู้แทนสาขาการปศุสัตว์ ผู้แทนสาขาการ ประมง ผู้แทนสาขาการแปรรูปหรือสาขาธุรกิจการเกษตร หรือผู้แทนกลุ่มเกษตรกรผสมผสาน อย่าง ละ 1 คน ซึ่งฝ่ายที่สองนี้จะเป็นผู้สนับสนุนข้อมูลแนวทางในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรกรมแก่คณะ ผู้จัดทำแผน

ฝ่ายที่สาม คือ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องซึ่งจะช่วย สนับสนุนในการประสานงานและให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่คณะผู้จัดทำแผน เช่น เกษตรอำเภอ ผู้แทน หน่วยงานต่าง ๆ เช่น ปศุสัตว์ ผู้แทนจากหน่วยงานประมง ผู้แทนหน่วยงานพัฒนาที่ดิน ผู้แทน หน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์ ผู้แทนหน่วยงานด้านวิชาการเกษตร ผู้แทนหน่วยงานชลประทาน ผู้แทนหน่วยงานป่าไม้ ผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ผู้แทนธนาคาร เพื่อการเกษตรและสหกรณ์ และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานปฎิรูปที่ดินเพื่อ

เกษตรกรรม กรมประชาสงเคราะห์ ฯลฯ ทั้งนี้บทบาทหลักของฝ่ายเจ้าหน้าที่จะเป็นเพียงที่ปรึกษาแก่คณะผู้จัดทำแผนเท่านั้น

(5) แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล

เนื่องจากแต่ละชุมชนอาจมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกันจึงอาจต้องการเสนอขอโครงการที่แตกต่างกัน จนอาจก่อให้เกิดปมขัดแย้งขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาในการเพิ่มศักยภาพของชุมชน ดังนั้น คณะทำงานในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรจึงควรให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว โดยมีความเข้าใจร่วมกันดังนี้

- ก. คณะทำงานจัดทำแผน ทำความเข้าใจในหน้าที่ร่วมกันให้ชัดเจนเสียก่อน
- ข. ชี้แจงทำความเข้าใจเกษตรกรในชุมชนให้ทราบถึงเหตุผลวัตถุประสงค์และแนวทางในการจัดทำแผนชุมชน และแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลให้ชัดเจน
- ค. จัดเวทีชาวบ้านระดับตำบล (บางครั้งเรียกประชาคมตำบล) ให้สมาชิกทุกชุมชนมีโอกาสพบปะรับรู้ความฝันและปัญหาความเดือดร้อนของชุมชนอื่นเพื่อค้นหาความฝันและความเห็นใจในการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนของส่วนรวม
- ง. การแสวงหาจุดร่วม และ สงวนจุดต่างในเวทีตำบล โดยพยายามชักชวนให้ชาวบ้านให้พูดคุยเรื่องภาพฝัน หรือวิสัยทัศน์ร่วมกันก่อน แล้วจึงคุยปัญหาเป็นลำดับต่อไป
- จ. กำหนดเกณฑ์การกลั่นกรองโครงการร่วมกันให้ชัดเจน โดยการคัดเลือกแผนงานโครงการควรคำนึงถึง
 - (ก) ประโยชน์และความคุ้มค่าที่ได้รับจากแผนงานโครงการนั้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
 - (ข) ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่คนทรัพยากร ความรู้ และการจัดการ
 - (ค) ผลกระทบและความเสี่ยง ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการดำเนินงาน การดำเนินโครงการ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม
 - (ง) ควรให้หน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกชั้นตอน

2.4.7 กระบวนการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

ประจำตำบล

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมของชุมชน

(1) การจัดเวทีชาวบ้าน ประชุมเพื่อสร้างความพร้อมและความเข้าใจแก่เกษตรกรในชุมชนถึงบทบาทสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตรและชุมชนเกษตร ตั้งแต่การร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา การกำหนดทิศทางพัฒนาและการวางแผนพัฒนาการเกษตรด้วยตนเอง ภายใต้ข้อจำกัด โอกาส และข้อมูลพื้นฐานของตำบลที่ได้จัดทำขึ้น ทั้งนี้ให้มีการตั้งตัวแทนของชุมชน โดยให้ชุมชนเลือกกรรมการเพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล

(2) พิจารณาสถานที่ ที่ชุมชนมีความพร้อม คัดเลือกเป็นที่ทำการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรของชุมชน โดยใช้สถานที่ที่มีอยู่เดิม

ขั้นตอนที่ 2 การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

โดยการจัดเวทีชาวบ้าน เพื่อให้เกิดการวิเคราะห์ปัญหาร่วมกันของชุมชนให้ครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ เช่น ดิน แหล่งน้ำ ป่าชุมชน ด้านการเกษตร เช่นการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง และด้านสังคมเศรษฐกิจ เพื่อให้ทราบข้อมูลว่ากิจกรรมหลักของตำบลคืออะไร จะปรับปรุงในส่วนไหน จะสร้างจุดถ่ายทอดความรู้เรื่องอะไร และจะลงทุนทางธุรกิจชุมชนได้อย่างไร จากนั้นจึงเสนอเป็นแนวทางการปรับปรุงพัฒนาเพื่อประมวลเป็นแผนของตำบล ซึ่งจะประกอบด้วย 3 แผนหลัก ได้แก่ แผนการปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากร แผนถ่ายทอดเทคโนโลยีและแผนการลงทุนทางธุรกิจ

ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติงานตามแผน

(1) แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยี โดยการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรตามความต้องการเรียนรู้ของชุมชน โดยใช้จุดสาธิตในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านพืช สัตว์ ประมง เกษตรผสมผสานที่ตั้งอยู่ในตำบลมีวิทยากรเกษตรเข้าของจุดสาธิตเป็นผู้ถ่ายทอดหรือการนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานฟาร์มที่ประสบผลสำเร็จ เป็นต้น

(2) แผนการลงทุนทางธุรกิจ โดยการสนับสนุนการลงทุนให้แก่ชุมชนเพื่อสร้างอาชีพและรายได้ทั้งในด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด เพื่อให้เกิดผลิตภัณฑ์การเกษตรในรูปแบบหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์

(3) แผนปรับปรุงฟื้นฟูทรัพยากร โดยให้การสนับสนุนกิจกรรมส่งเสริมการใช้ประโยชน์ ทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืน ได้แก่ การพัฒนาแหล่งน้ำ การปลูกป่าชุมชน การอนุรักษ์ทรัพยากรดิน เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การจดทะเบียนและบริการ

การเริ่มรับสมัครเกษตรกรเป็นสมาชิกศูนย์ ซึ่งสมาชิกจะมีหน้าที่ให้ข้อมูลด้านการเกษตรและข้อมูลในชุมชน โดยหน่วยงานของรัฐจะให้บริการพิเศษกับสมาชิก เช่น การให้บริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตร เป็นอันดับแรก

ขั้นตอนที่ 5 การจัดตั้งศูนย์บริการ

เพื่อให้เกิดการบริการด้านต่าง ๆ แก่เกษตรกรในชุมชนเพื่อชุมชน เช่น การจัดให้บริการด้านเครื่องมือ อุปกรณ์การเกษตร รวมถึงการควบคุมคุณภาพสินค้า และการแปรรูปอย่างง่าย

2.4.8 ประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับจากศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยี

การเกษตรประจำตำบล

- 1) มีศูนย์กลางในการให้บริการของหน่วยงานต่าง ๆ แก่เกษตรกร เช่น การบริการตรวจวิเคราะห์ดิน การบริการตรวจสอบสารพิษตกค้างในพืชผล การตอนสัตว์ ผสมเทียม การตรวจน้ำบ่อปลา เป็นต้น
- 2) ได้รับการบริการข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรที่เป็นประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ รวมทั้งการพยากรณ์ การเตือนภัยธรรมชาติ ภัยศัตรูพืช และภัยเศรษฐกิจ
- 3) เป็นแหล่งให้ความรู้และเทคโนโลยีที่ถูกต้องเหมาะสมแก่ชุมชน
- 4) ได้รับการถ่ายทอดความรู้และเทคนิคในการทำการเกษตรในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งด้านพืช ปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดิน และอื่น ๆ
- 5) เป็นศูนย์รวมและเป็นสถานที่ประชุม พบปะแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ของเกษตรกรในชุมชนร่วมกันวิเคราะห์ปัญหาชุมชน กำหนดทิศทางพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเอง เพื่อให้เกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม
- 6) เป็นจุดที่รวบรวมหรือแสดงผลผลิตภัณฑ์ของตำบล เพื่อจัดให้มีการจำหน่ายผลผลิต หรือซื้อขายโดยตรง
- 7) เป็นสถานที่ติดต่อยื่นคำร้อง คำขอรับบริการของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรทั้งด้านพืช สัตว์ ประมง และอื่น ๆ เพื่อเสนอให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ

2.4.9 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้แก่

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (ส่วนภูมิภาคคือสำนักงานเกษตรและสหกรณ์) กรมส่งเสริมการเกษตร (ส่วนภูมิภาคคือสำนักงานเกษตรจังหวัด) กรมวิชาการเกษตร (ส่วนภูมิภาคคือสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขต) กรมพัฒนาที่ดิน (ส่วนภูมิภาคคือสถานี

พัฒนาที่ดิน) กรมประมง (ส่วนภูมิภาคคือสำนักงานประมงจังหวัด) กรมปศุสัตว์ (ส่วนภูมิภาคคือสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด) สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (ส่วนภูมิภาคคือสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรเขต)

2.4.10 ผลการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ

ตำบล

กรมส่งเสริมการเกษตร(2545:9) สรุปเกี่ยวกับผลการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ไว้ดังนี้

- 1) การจัดทำแผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการฯ ตำบลที่ติดตามทุกตำบลมี การจัดทำแผนปฏิบัติงานของศูนย์บริการฯติดไว้ในศูนย์บริการฯ ซึ่งตำบลร้อยละ 61.5 จัดทำแผนประจำปี ตำบลร้อยละ 69.2 จัดทำแผนรายเดือน ตำบลร้อยละ 46.2 จัดทำแผนรายสัปดาห์
- 2) การดำเนินงานตามแผน ตำบลร้อยละ 46.2 สามารถปฏิบัติงานได้ตามแผนที่กำหนดทุกกิจกรรม ตำบลร้อยละ 53.8 ปฏิบัติงานได้ตามแผนบางกิจกรรม
- 3) การจัดทำข้อมูลประจำศูนย์บริการฯ ทุกศูนย์ฯที่ติดตามมีการจัดทำสถิติข้อมูลทางการเกษตร เช่น การปลูกพืชสำคัญของท้องถิ่น สถิติน้ำฝน ต้นทุนการผลิต ราคาปัจจัยการผลิตการเกษตร เป็นต้น ศูนย์บริการฯร้อยละ 92.3 มีการจัดทำข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตร ศูนย์บริการฯร้อยละ 92.3 มีข้อมูลแผนที่จุดดิน ศูนย์บริการฯร้อยละ69.2 มีแบบจำลองภูมิประเทศ (Model) เมื่อพิจารณาคุณภาพของข้อมูล พบว่า ศูนย์บริการฯร้อยละ 91.7 มีการจัดทำสถิติข้อมูลที่มีคุณภาพ และทุกศูนย์บริการฯมีการทำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในเรื่องการวางแผนพัฒนาการเกษตร การสำรวจข้อมูลความต้องการของเกษตรกรแล้ว พบว่า ศูนย์บริการฯร้อยละ 66.7 มีการดำเนินงานสำรวจความต้องการของเกษตรกรแบบ ข. ศูนย์บริการฯร้อยละ 33.3 ยังไม่ได้ดำเนินการ
- 4) สำนักงานศูนย์และองค์ประกอบภายในศูนย์บริการฯ ศูนย์ร้อยละ 92.7 มีวัสดุอุปกรณ์พร้อมและเปิดให้บริการแล้ว ศูนย์บริการฯร้อยละ 7.7 ยังไม่พร้อมเปิดให้บริการ ภายในศูนย์มีการจัดบอร์ดแล้วร้อยละ 92.3 ศูนย์บริการฯ ร้อยละ 7.7 อยู่ในระหว่างดำเนินการ ทุกศูนย์บริการฯมีเอกสารวิชาการเกษตรไว้ให้บริการ การจัดทำแผนถ่ายทอดเทคโนโลยีไว้ประจำศูนย์บริการฯ พบว่า ศูนย์บริการฯร้อยละ 24.6 มีการจัดทำศูนย์บริการฯร้อยละ 15.4 ไม่มีการจัดทำแผนถ่ายทอดศูนย์บริการฯที่มีแผนถ่ายทอดสามารถดำเนินงานได้เฉลี่ยร้อยละ 80 ของแผน ศูนย์บริการฯที่มีแผนถ่ายทอดร้อยละ 71.4 มีการประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาร่วมถ่ายทอดความรู้ ได้แก่ กศน.,สปช.,ปศุสัตว์,พัฒนาที่ดิน,สหกรณ์, ธกส.,พช.,สกย.,และหน่วยงานเอกชน
- 5) การจัดเวทีชุมชน ทุกตำบลที่มีการติดตามมีการจัดเวทีชุมชนแล้วโดยจัด

ในประเด็น การทำแผนพัฒนาตำบล แผนพัฒนาการเกษตร การแก้ไขปัญหาของชุมชน แผนการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การจัดทำโครงการ ปัญหาแหล่งน้ำและราคาผลผลิต เป็นต้น โดยมีการประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ เข้าร่วมในเวทีด้วย เช่น อบต.,ครู., กลุ่มเกษตรกร,ประมง,ปศุสัตว์,พัฒนาที่ดิน,ปลัดอำเภอ

6) การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ตำบลที่ติดตามทุกตำบลมีการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร โดยใช้วิธีจัดทำเวทีชุมชน ประชาคมหมู่บ้าน ประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ภายใต้แผนพัฒนาประกอบด้วยแผนถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้า และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้มีร้อยละ 69.2 ของตำบลที่ติดตาม แผนธุรกิจชุมชนด้านการเกษตรเพื่อสร้างผลิตภัณฑ์หลักของตำบลมีร้อยละ 69.2 และแผนฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีร้อยละ 76.9

7) การจัดสรรโครงการลงศูนย์บริการฯ ศูนย์บริการฯร้อยละ 92.3 ได้รับการจัดสรรโครงการศูนย์บริการฯร้อยละ 7.7 ไม่ได้รับการจัดสรรโครงการ ในแต่ละศูนย์บริการฯ ได้รับการจัดสรรโครงการเฉลี่ย 2 โครงการ ศูนย์บริการฯร้อยละ 84.6 ได้รับการสนับสนุนโครงการจากหน่วยงานอื่น เช่น อบต.,อบจ.,พัฒนาที่ดิน,ป้าไม้,ประมง,ปศุสัตว์ เป็นต้น

8) จุดถ่ายทอด/จุดสาธิต ศูนย์บริการฯมีจุดถ่ายทอด/สาธิตโดยเฉลี่ย ศูนย์บริการฯละ 5 จุด ซึ่งเป็นจุดที่มีเกษตรกรมารับถ่ายทอดเฉลี่ย 266 รายต่อจุด ซึ่งวิทยากรเกษตรกรได้รับการอบรมเพื่อให้มีความรู้ในเทคโนโลยีใหม่ ๆ

9) การให้บริการของศูนย์บริการฯ ทุกศูนย์บริการฯมีการให้บริการข้อมูลข่าวสารเอกสาร คำแนะนำ คำปรึกษาและนำ ศูนย์บริการฯร้อยละ 15.4 มีการให้บริการอุปกรณ์เครื่องมือทางการเกษตร เช่น อุปกรณ์ตัดแต่งกิ่ง เครื่องพ่นยา เครื่องสกัดสารจากพลังงานแสงอาทิตย์ อุปกรณ์ทางการเกษตร มีเกษตรกรมาใช้บริการที่ศูนย์บริการฯเฉลี่ย 266 ราย/ปี การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้แก่เกษตรกร ศูนย์บริการฯร้อยละ 92.3 มีการจัดอบรมถ่ายทอดความรู้ให้แก่เกษตรกร ศูนย์บริการฯร้อยละ 7.7 ไม่มีการดำเนินการอบรมถ่ายทอดความรู้

10) การตรวจสอบความพร้อมของศูนย์บริการฯทุกศูนย์บริการฯได้รับการตรวจสอบแล้วผลปรากฏว่า ศูนย์บริการฯร้อยละ 38.5 มีความพร้อมทั้ง 29 ตัวชี้วัด ศูนย์บริการฯร้อยละ 38.5 ยังไม่มีความพร้อม 29 ตัวชี้วัด ศูนย์บริการฯร้อยละ 23.1 ยังไม่ทราบผลว่าผ่านการตรวจวัดหรือไม่ศูนย์บริการฯที่ยังไม่พร้อมร้อยละ 25.0 ได้รับความช่วยเหลือจากจังหวัด/อำเภอ

11) การตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงานของศูนย์บริการฯทุกศูนย์บริการฯที่ติดตามได้รับการตรวจเยี่ยมการปฏิบัติงานจากหน่วยงานทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคทุกศูนย์บริการฯ ได้รับการตรวจเยี่ยมจากระดับจังหวัด ศูนย์บริการฯร้อยละ 76.9 ได้รับการตรวจเยี่ยมจากอำเภอ

ศูนย์บริการฯ ร้อยละ 38.5 ได้รับการตรวจเยี่ยมจากกระทรวง ศูนย์บริการฯ ร้อยละ 23.1 ได้รับการตรวจเยี่ยมจากผู้ตรวจสำนักนายกรัฐมนตรี จากผู้ตรวจกรมพัฒนาที่ดิน และจากกรมส่งเสริมการเกษตร

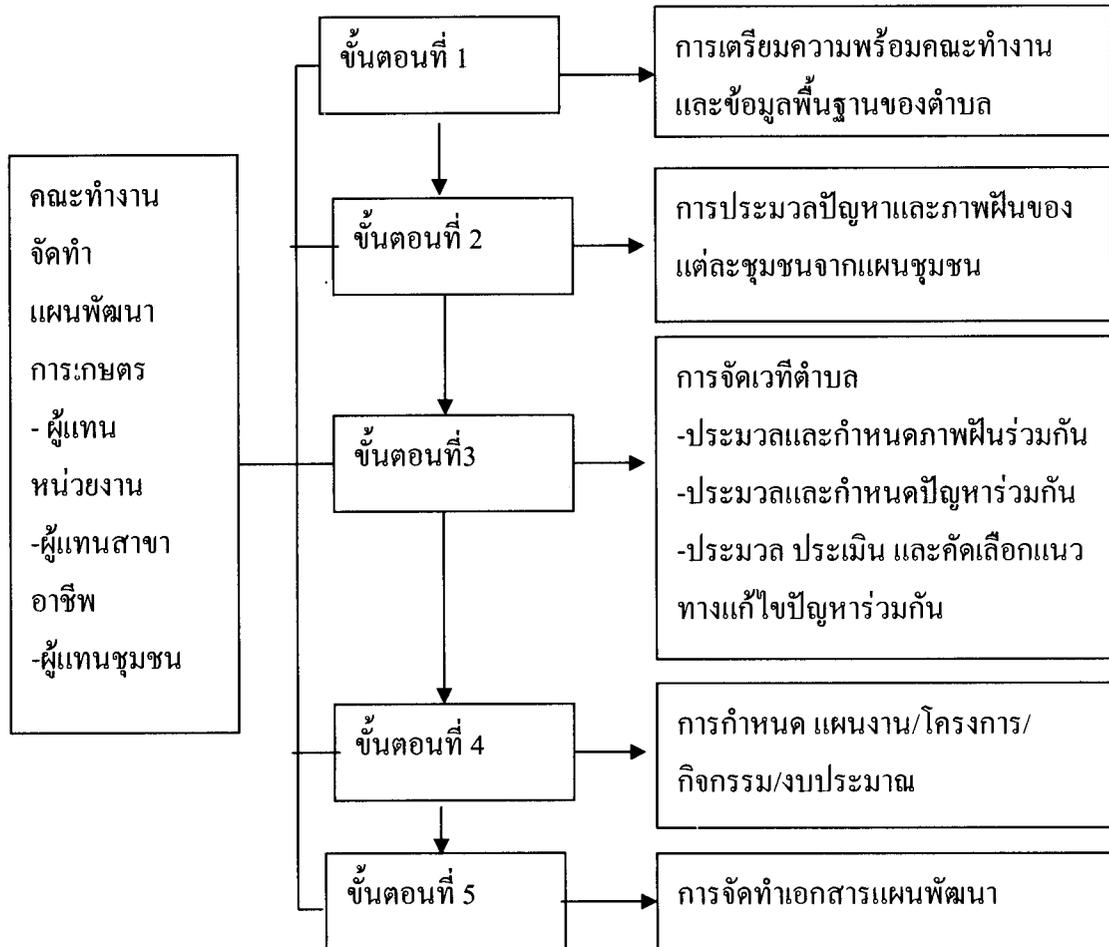
12) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ ศูนย์บริการฯ ร้อยละ 61.5 มีคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการฯ เข้าร่วมประชุมครบทุกท่านทุกครั้ง ศูนย์บริการฯ ร้อยละ 38.5 มีคณะกรรมการฯ เข้าร่วมประมาณ 80 ร้อยละ ของคณะกรรมการ

กรมส่งเสริมการเกษตร(2546:8) สำนักพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยี ได้สรุปผลการติดตามการดำเนินงานศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ในการปฏิบัติการกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ และการให้บริการต่าง ๆ ในพื้นที่รับผิดชอบของสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตทั้ง 6 เขต สรุปผลได้ดังนี้

1. คณะกรรมการบริหารศูนย์ มีการประชุมทุกเดือน ร้อยละ 71.30 เนื้อหาที่นำเข้าประชุมส่วนใหญ่ ร้อยละ 54.50 เป็นเรื่องเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาให้กับเกษตรกร
2. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร มีการจัดทำแผนถ่ายทอดเทคโนโลยีร้อยละ 97.90 และเก็บแผนถ่ายทอดดังกล่าวไว้ที่ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร
3. มีการหาความจำเป็นและความต้องการของเกษตรกรในการจัดทำแผนถ่ายทอดความรู้โดยวิธีการต่าง ๆ ได้แก่ การประชุมคณะกรรมการบริหารศูนย์ ร้อยละ 76.60 การจัดเวทีชุมชนร้อยละ 70.30
4. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร จำนวนร้อยละ 45.80 มีการถ่ายทอดความรู้ตามแผนมากกว่า ร้อยละ 80 เรื่องที่มีการถ่ายทอดมากเป็นอันดับแรก คือเรื่องการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ และน้ำหมักชีวภาพ ร้อยละ 83.20 รองลงมาได้แก่เรื่อง การวิเคราะห์ดินและการปรับปรุงดิน ร้อยละ 79 และการผลิตข้าว ร้อยละ 73.80
5. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร มีการติดตามผลการนำความรู้ไปใช้ของเกษตรกร หลักจากการได้รับการถ่ายทอดความรู้ โดยเกษตรกร ร้อยละ 55.20 ของเกษตรกรที่ให้ข้อมูล นำความรู้ไปใช้ ร้อยละ 31-60 และเกษตรกรร้อยละ 28.20 ของเกษตรกรที่ให้ข้อมูล นำความรู้ไปใช้ร้อยละ 61-100
6. ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ร้อยละ 96.20 มีการปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานการเกษตร และร้อยละ 94.70 นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ส่วนการให้บริการการเกษตรปรากฏว่า ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีส่วนใหญ่มีการแจกเอกสารคำแนะนำทางวิชาการ ข้อมูลความรู้ด้านการเกษตรต่าง ๆ ร้อยละ 80.40 มีการ

ให้บริการความรู้ ณ จุดถ่ายทอดเทคโนโลยีร้อยละ 78 นอกจากนี้มีการเตือนภัย เช่น ภัยธรรมชาติ ภัยศัตรูพืช และมีการรับคำร้องต่างๆ

3. แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมความพร้อมคณะทำงานและข้อมูลพื้นฐาน

วิธีดำเนินงาน

- จัดประชุมเพื่อชี้แจงสร้างความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร
- แต่งตั้งคณะทำงาน
- แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
- กำหนดแผนปฏิบัติงาน วัน เวลา สถานที่ และจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกอื่น ๆ ในการจัดทำเวทีตำบล

- ศึกษาและเตรียมข้อมูล/เครื่องมือที่ต้องใช้ในการปฏิบัติงาน

- จัดหาข้อมูลพื้นฐานของตำบล ตามรายการของแผนที่และข้อมูลที่กำหนดไว้ในศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรระดับตำบล เพื่อใช้ในเวทีตำบล และการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล โดยเฉพาะแผนพัฒนาตำบลที่ได้มาจากการทำประชาคม

ขั้นตอนที่ 2 การประมวลปัญหา ภาพฝัน และความต้องการของแต่ละชุมชนจาก แผนชุมชน

วิธีดำเนินงาน

- ทีมงานนำแผนชุมชนจากแต่ละหมู่บ้าน มาจำแนก และจัดกลุ่มปัญหาและความคาดหวังของแต่ละชุมชน โดยการแยกหมวดหมู่ของปัญหา แยกเป็นกลุ่มปัญหาทางด้านการผลิต ปัญหาทางด้านทรัพยากร ปัญหาทางด้านสังคม ตามสาขาการผลิต เช่น ด้านการผลิตพืช ด้านประมง และด้านปศุสัตว์ ตามความเหมาะสมและความต้องการของแต่ละหมู่บ้าน

- รวมปัญหาและภาพฝันที่เหมือนกันหรือคล้ายกันรายสาขา ภายใต้การทำงานร่วมกันของทีมงาน เพื่อให้ได้ภาพรวมตำบล โดยระดมหมู่บ้านที่ร่วมฝันในประเด็นเดียวกัน หรือเผชิญปัญหาเดียวกัน

- ให้ตัวแทนสรุปภาพรวมปัญหาและความคาดหวังร่วมในภาพรวมตำบลพร้อมทั้งให้ทีมงานปรับแก้จนเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 3 การจัดเวทีชาวบ้าน

วิธีดำเนินงาน

- แนะนำทีมงานและผู้เข้าร่วมเวทีชาวบ้าน รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- ให้ผู้แทนชุมชนขึ้นมานำเสนอปัญหา ภาพฝัน ความต้องการและแผนงาน/

โครงการ ที่มาจากแผนชุมชนของตนเอง

- ให้ทีมงานร่วมกันนำเสนอผลการประมวลปัญหาและภาพฝันของแต่ละชุมชน ที่ได้มาจากการดำเนินงานในขั้นตอนที่ 2

- ให้ผู้เข้าร่วมเวทีชาวบ้านร่วมกัน แสดงภาพฝันหรือวิสัยทัศน์ เพื่อหาภาพฝันของตำบล สิ่งที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นในตำบลแล้วเขียนออกมาให้ชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางร่วมกัน

- ให้กลุ่มร่วมกัน วิเคราะห์ปัญหาที่กำลังเผชิญร่วมกันในตำบล สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการไปสู่ภาพฝันของตำบล แล้วจัดกลุ่มของปัญหาออกมาตามความสำคัญ ได้แก่ กลุ่มปัญหาที่มีความสำคัญและเร่งด่วน กลุ่มปัญหาที่มีความสำคัญแต่ไม่เร่งด่วน และกลุ่มปัญหาที่ไม่มีความสำคัญมากนักและไม่เร่งด่วน

- ประมวลแผนงาน/โครงการ ซึ่งเป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่แต่ละชุมชนเสนอมาในแผนชุมชน
 - ร่วมกันกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาของตำบล โดยพิจารณาคัดเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหาและแผนงาน โครงการ ซึ่งการพิจารณาควรคำนึงถึงลักษณะต่าง ๆ ดังนี้
 1. หลักเกณฑ์ประโยชน์ที่ได้รับจากแผนงาน โครงการ
 - ใครเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์ จำนวนเท่าใด
 - ความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ การดำเนินแผนงาน/โครงการจะเป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของเกษตรกรและชุมชนอย่างไร ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน
 - ประโยชน์ที่เกิดขึ้นทางสังคมและสิ่งแวดล้อม
 2. หลักเกณฑ์ความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ แผนงาน โครงการที่จะคัดเลือกมานั้น จะต้องพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้
 - ใครจะเป็นผู้ดำเนินการหรือปฏิบัติการ
 - ความรู้ในการดำเนินการจะได้อมาจากที่ใด
 - ทรัพยากรในการดำเนินการ จะได้อมาอย่างไร
 - การจัดการบริหารแผนงาน โครงการจะมีลักษณะเช่นไร
 3. หลักเกณฑ์ความเสี่ยง เพื่อพิจารณาว่าการดำเนินการตามแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือแผนงาน โครงการที่จะคัดเลือกจะเกิดความเสี่ยงเกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร
 - ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ เช่น การขาดทุน ภาระหนี้สิน
 - ความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม เช่น ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในตำบล
 - ความเสี่ยงทางสังคม เช่น ความขัดแย้งและความแตกแยกในตำบล
 4. หลักเกณฑ์ความสามารถในการพึ่งพาตนเอง โดยแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือแผนงาน โครงการที่คัดเลือกควรจะเป็นแนวทางที่
 - เกษตรกรในพื้นที่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง
 - เสริมความสามารถในการพึ่งพาตนเอง และการพึ่งพาซึ่งกันและกันในอนาคต
 - 5. การคัดเลือกแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือแผนงาน โครงการควรพิจารณาจาก
 - แนวทางหรือแผนงาน โครงการที่มีประโยชน์มากที่สุดและกระจายตัวอย่างทั่วถึงมากที่สุด

- มีความเป็นไปได้สูงในการปฏิบัติ
- มีความเสี่ยงต่ำ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม

ขั้นตอนที่ 4 การกำหนดแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมและงบประมาณ

วิธีดำเนินการ

1. ให้คณะทำงานจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล ร่วมกันจัดทำแผนงาน/โครงการระดับตำบล 5 ปี โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ถึงขั้นตอนที่ 4 ประกอบการพิจารณา พร้อมลงรายละเอียดดังนี้

- ชื่อโครงการ/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย ให้ใช้ข้อมูลที่ได้จากสรุปปัญหาและความคาดหวังร่วมของตำบล
- กิจกรรม/วิธีการดำเนินงาน ให้ใช้ข้อมูลที่ได้จากแนวทางการแก้ไขปัญหา ร่วมของตำบล
- งบประมาณ/สถานที่ดำเนินการ ปริมาณงาน ช่วงเวลาดำเนินการให้

คณะทำงานร่วมกันวิเคราะห์ ภายใต้มิติข้อตกลงร่วมของทีมงาน

2. ให้ตัวแทนนำเสนอแผนงาน/โครงการที่ได้ ให้กลุ่มได้ปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้ได้โครงการที่พร้อมเสนอขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การจัดทำเอกสารแผนพัฒนาการเกษตร

วิธีดำเนินการ

เมื่อดำเนินการสังเคราะห์แผนชุมชนตามขั้นตอนต่าง ๆ แล้ว ให้คณะทำงานนำผลที่ได้มาประมวลและจัดพิมพ์เป็นเอกสารแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล โดยจัดเรียงเนื้อหาสาระดังนี้

1. สภาพปัญหาและภาพฝันของแต่ละชุมชน
2. การประมวลปัญหาและภาพฝันของแต่ละชุมชน
3. วิสัยทัศน์หรือภาพฝันร่วมกันของตำบล
4. การกำหนดปัญหาาร่วมกันของตำบล

สรุปได้ว่าบทบาทของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลที่สำคัญอีกหนึ่งบทบาทก็คือ บทบาทในการจัดทำแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยมีหน่วยงานของภาครัฐเข้ามามีส่วนในการวิเคราะห์และจัดทำแผนงานโครงการให้สอดคล้องกับศักยภาพของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ แผนการผลิตและถ่ายทอดเทคโนโลยี แผนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงแผนธุรกิจชุมชน ประกอบด้วยบุคคล 3 ฝ่าย ๆ แรกคือ ฝ่ายชุมชน ซึ่งเป็นฝ่ายที่

สำคัญที่สุดในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล เช่น ผู้แทน อบต. และผู้แทนชุมชน 5-10 คน เป็นตัวหลักในการดำเนินการ ฝ่ายที่สองคือ ตัวแทนสาขาอาชีพในตำบล เช่น ผู้แทนสาขาการผลิตพืช ผู้แทนสาขาการปศุสัตว์ ผู้แทนสาขาการประมง ผู้แทนสาขาการแปรรูปหรือสาธิตธุรกิจ การเกษตร ฯลฯ อย่างละ 1 คน เป็นผู้สนับสนุน และฝ่ายที่สาม คือ ฝ่ายเจ้าหน้าที่ในหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรอำเภอ ผู้แทนจากปศุสัตว์ ประมง พัฒนาที่ดิน ส่งเสริมสหกรณ์ ด้านวิชาการ เกษตร ชลประทาน ป่าไม้ และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ ฯลฯ

4. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคม

สมพร นามพิลา (2548:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของในการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดอุดรธานี พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 51.8 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสมาชิกครัวเรือนเฉลี่ย 4.8 คน เป็นคณะกรรมการศูนย์เฉลี่ย 4.8 ปี มีตำแหน่งเป็นกรรมการ

4.2 บทบาทในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

ชวนนท์ ศิริบาล (2547:26) ได้ศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า การดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ด้านการวางแผนพัฒนาตำบล มีการดำเนินงานทุกครั้งที่ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) การประชุมวางแผนพัฒนาตำบลทุกเดือน 2) ร่วมกำหนดวิธีการจัดทำเวทีชาวบ้านทุกเดือน 3) นำเสนอแผนพัฒนา 3 ปี 5 ปี ต่อองค์การบริหารส่วนตำบล และ 4) การให้ข้อมูลในการวางแผนพัฒนาตำบล ส่วนประเด็นการเป็นตัวแทนชุมชนในการทำแผนพัฒนาตำบล พบว่า มีการดำเนินงานบางครั้ง ในทำนองเดียวกัน รัศมี ดวงเงิน (2547:19) ได้ศึกษาผลการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า คณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล มีบทบาทด้านการกำหนดแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบล ที่สามารถปฏิบัติได้มาก 3 ประเด็น ได้แก่ การกำหนดแผนถ่ายทอดความรู้ด้านการแปรรูปผลผลิต การกำหนดแผนถ่ายทอดความรู้ด้านสัตว์ และการกำหนดแผนถ่ายทอดความรู้ด้านประมง ส่วนสมพร นามพิลา (2548:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของในการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำ

ตำบลในจังหวัดอุดรธานี พบว่าบทบาทที่ดำเนินงานได้มาก มี 2 ด้าน คือ การบริหารศูนย์ และการประชาสัมพันธ์

4.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร

เพ็ญศรี มีทองกลาง (2546:62) ได้ศึกษาบทบาทในการดำเนินงานของผู้อำนวยการศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดขอนแก่น พบว่าการดำเนินงานตามขั้นตอนการจัดเวทีชุมชนและจัดทำแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบล มีปัญหาในระดับมาก 2 ประเด็น ได้แก่ 1) แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลขาดงบประมาณในการสนับสนุน และ 2) แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลเน้นที่โครงสร้างพื้นฐานมากเกินไป สำหรับประเด็นที่มีปัญหาในระดับน้อย ได้แก่ 1) เกษตรกรให้ความสำคัญกับการจัดทำแผนชุมชนน้อย และ 2) ผู้อำนวยการศูนย์ขาดประสบการณ์ในกระบวนการแผนชุมชน ในทำนองเดียวกัน ชวนนท์ ศิริบาล (2547:26) ได้ศึกษาการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานด้านการวางแผนพัฒนาตำบล พบว่า มีปัญหาน้อยใน 5 ประเด็น ได้แก่ 1) ขาดทักษะการจัดเวทีชุมชน 2) การบูรณาการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล 4) การเตรียมความพร้อมชุมชน และ 5) ประเด็นขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนสมพร นามพิลา (2548:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาบทบาทของในการดำเนินงานของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบลในจังหวัดอุดรธานี พบว่ามีปัญหาในระดับมากคือการบริหารจัดการศูนย์ การสนับสนุนช่วยเหลือเกษตรกร และด้านการประชาสัมพันธ์

สรุปได้ว่ามีผู้วิจัยได้เสนอผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพพื้นฐานทางสังคมของคณะกรรมการบริหารศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุเฉลี่ย 51.4 ปี มีตำแหน่งเป็นกรรมการ มีบทบาทในการดำเนินงานทุกครั้งใน 4 ประเด็น ได้แก่ การประชุมวางแผนพัฒนาตำบลทุกเดือน ร่วมกำหนดวิธีการจัดทำเวทีชาวบ้านทุกเดือน นำเสนอแผนพัฒนา 3 ปี 5 ปี ต่อบริการส่วนตำบล และการให้ข้อมูลในการวางแผนพัฒนาตำบล มีบทบาทด้านการกำหนดแผนพัฒนาการเกษตรประจำตำบล เช่น การกำหนดแผนถ่ายทอดความรู้ด้านการแปรรูปผลิตภัณฑ์ ด้านสัตว์ และการกำหนดแผนถ่ายทอดความรู้ด้านประมง ส่วนประเด็นปัญหาพบว่ามีปัญหาในระดับมาก 2 ประเด็น คือ แผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลขาดงบประมาณในการสนับสนุน และแผนพัฒนาการเกษตรระดับตำบลเน้นที่โครงสร้างพื้นฐานมากเกินไปและพบว่ามีปัญหาน้อย 5 ประเด็น คือ ขาดทักษะการจัดเวทีชุมชน การบูรณาการของ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล การเตรียมความพร้อมชุมชน
และขาดความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง